

Editorial

Editorial	3
-----------------	---

Stati

Monika Punová: Posilování odolnosti v praktickém vzdělávání studentů sociální práce	5
Andrej Máteľ, Bohuslav Kuzyšin, Milan Schavel: Reflexia ďalšieho vzdelávania a profesijného rozvoja sociálnych pracovníkov na Slovensku a v Českej republike	21
Markéta Janíková: Vzdělávání v sociální práci ze sociologické perspektivy	43
Barbora Gřundelová: Genderové aspekty v sociální práci s rodinou – implikace pro vzdělávání	53
Alžběta Brozmanová Gregorová, Zuzana Heinzová, Katarína Kurčíková, Michaela Šavrnichová, Jana Šolcová: Rozvoj klíčových kompetencí studentů a studentek sociální práce prostřednictvím strategie service learning	68
Katarína Levická, Dominika Uhnáková: Problémy v praktickom vzdelávaní študentiek a študentov sociálnej práce	88
Oldřich Matoušek, Kateřina Hejnová: Profesiogram jako podklad pro konstrukci vzdělávacích programů	106
Martina Černá, Markéta Dubnová, Daniel Hanzl, Vlasta Řezníková: Inovace výuky předmětu psychiatrie za účelem snížení stigmatizace osob s duševním onemocněním	118
Silvia Morávková, Nikoleta Felnerová, Jakub Pikna, Miroslava Balážová, Martina Mojtovej: Vnútoraná a vonkajšia motivácia študentov Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre k štúdiu sociálnej práce	133
Recenze	
Magda Kučerková, Ján Knapík: Cesta do Compostely. Legendy, história, skúsenosti. (Michaela Štefanová)	148
Online prakticko-publicistická časť časopisu	152
Naše poslání a cíle	153
Zaměření příštího čísla	154

Editorial

Editorial	3
-----------------	---

Articles

Monika Punova: Resiliency Enhancement in Field Education of Social Work Students	5
---	---

Andrej Matel, Bohuslav Kuzysin, Milan Schavel: Reflection of Continuing Education and Professional Development of Social Workers in Slovakia and the Czech Republic	21
---	----

Marketa Janikova: Social Work Education from Sociological Perspective	43
--	----

Barbora Grundelova: Gender Aspects in Family Social Work – Implications for Education	53
--	----

Alzbeta Brozmanova Gregorova, Zuzana Heinzova, Katarina Kurcikova, Michaela Savrnochova, Jana Solcova: Development of Social Work Student’s Key Competences trough Service-learning	68
---	----

Katarina Levicka, Dominika Uhnakova: Problems in Fieldwork Education of Social Work Students	88
---	----

Oldrich Matousek, Katerina Hejnova: Professiogram as a Basis for Construction of Educational Programs	106
--	-----

Martina Cerna, Marketa Dubnova, Daniel Hanzl, Vlasta Reznikova: Innovation of Psychiatry Course to Reduce the Stigmatization of the People with Mental Illness ...	118
---	-----

Silvia Moravkova, Nikoleta Fellnerova, Jakub Pikna, Miroslava Balazova, Martina Mojtova: Intrinsic and Extrinsic Motivation of Students of Constantine the Philosopher University in Nitra Regarding Study of Social Work	133
---	-----

Book Reviews

Book Reviews	148
--------------------	-----

Online Practical-Journalistic Part of the Journal	152
--	------------

Our Mission	153
--------------------------	------------

Next Issue Focus	154
-------------------------------	------------

Posilování odolnosti v praktickém vzdělávání studentů sociální práce

Resiliency Enhancement in Field Education of Social Work Students

Monika Punová

PhDr. Monika Punová, Ph.D.,¹ působí ve Výzkumném ústavu práce a sociálních věcí v Brně a na Katedře sociální politiky a sociální práce Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, kde je garantkou praktického vzdělávání studentů sociální práce. Pedagogické aktivity, výzkum i praxi dlouhodobě orientuje především na téma resilience v sociální práci. Tematiku odolnosti zkoumá zvláště v oblasti sociální práce s rizikovou mládeží, rodinou a také v oblasti profesního rozvoje studentů i sociálních pracovníků. Zároveň poskytuje supervize a konzultuje metodiky v organizacích.

Abstrakt

CÍLE: Text přináší odpovědi na otázku: „*Jak posilovat odolnost v rámci praktického vzdělávání studentů sociální práce?*“ **TEORETICKÁ VÝCHODISKA:** Na problém je nahlíženo z perspektivy odolnosti (resilience). O důležitosti jejího posilování hovoříme v takových situacích, kdy interakce mezi subjekty a jejich prostředím implikují riziko nepřízní či tehdy, když jsou nepřízně aktuálně přítomny. Z tohoto hlediska jsou studenti sociální práce zřetelnou cílovou skupinou pro oblast posilování nezdolnosti. **METODY:** Pro zodpovězení otázky byla využita teoretická analýza, konkrétně byly analyzovány výsledky zahraničních empirických studií, které se věnují aplikaci resilienčního konceptu do vzdělávání studentů sociální práce. Autorka rovněž vychází ze svých dlouholetých zkušeností pedagoga a supervizora studentů sociální práce v procesu praktického vzdělávání. **VÝSLEDKY:** Analýza ukázala, že využití resilienční perspektivy v rámci praktického vzdělávání studentů sociální práce je vhodné a potřebné. V textu jsou ukázány konkrétní aspekty posilování resilience v rámci praxe a supervize studentů jak v zahraničním, tak také v českém kontextu. **IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI:** Současné hledání identity české sociální práce a nejasné očekávání společnosti od sociálních pracovníků staví vzdělavatele před nelehký úkol. Jednou z možností, jak jej naplnit, může být využití resilienčního konceptu, který se zaměřuje právě na hledání nových cest, nových adaptačních mechanismů navzdory obtížným podmínkám.

Klíčová slova

resilience, praktické vzdělávání, sociální práce, student

Abstract

OBJECTIVES: The aim of this paper is to answer the question: “*How to strengthen resilience in field education of social work students?*” **THEORETICAL BASE:** The issue is viewed from the perspective of resilience. We speak about the importance of resilience building in those settings

¹ Kontakt: PhDr. Monika Punová, Ph.D., Katedra sociální politiky a sociální práce FSS MU, Joštova 10, 602 00 Brno; punova@apps.fss.muni.cz

where interactions between subjects and their environments imply the risk of adversities or where adversities actually occur. METHODS: To answer the question, the theoretical analyse was used, specifically the results of foreign empirical studies that deal with the application of the resilience concept to the education of a social work students. OUTCOMES: The analyse shows that the use of the resilience perspective in the practical education of social work students is appropriate and necessary. The concrete aspects of strengthening resilience in the practice and supervision of students in both the foreign and the Czech context are shown. SOCIAL WORK IMPLICATIONS: The current search for the identity of Czech social work and the unclear expectations of society by social workers put the educators in front of the difficult task. One way to do this is to use a resilient concept that focuses on finding new ways, new adaptation mechanisms, despite difficult conditions.

Keywords

resiliency, field education, social work, student

ÚVOD

V roce 1915 publikoval Abraham Flexner zajímavý text, v němž se věnoval otázce, zda je sociální práce v pravém slova smyslu profesí vzhledem k tomu, že sociální pracovníci převážně odkazují potřebné na služby jiných profesionálů (jako např. lékařů, duchovních, vzdělavatelů). Je potěšující, že již tehdy dospěl k argumentačně podloženému pojetí, že ano. Z hlediska účelu této stati je nicméně zajímavé, jakým způsobem popisoval sociální pracovníky: „... disponují vynikajícími schopnostmi analýzy a rozlišování, šířkou a pružností empatie, zdravým úsudkem, dovednostmi potřebnými pro využívání všech dostupných zdrojů, dovedou vymyslet nové kombinace“ (1915:584–585). Jak dále vyplývá z jeho textu, tyto vynikající charakteristiky pracovníci využívají ve vztahu k těm, kterým pomáhají. Právě jejich spokojenost má být zdrojem radosti pracovníků a odměnu pak mají hledat ve svém vlastním svědomí a v nebi. A jak autor dodává: pracovníci nemají myslet na sebe sama, na své vlastní cíle, ale mají být „oddaní cílům druhých“. Nyní, po více než století, vnímáme tento přístup, který bychom mohli nazvat jako „klient na prvním místě“ (*client first*), ve zcela jiném světle² a nutně se před nás vynořují otázky typu: „A co pracovník?“, „Kdo myslí na jeho cíle a potřeby?“, „Jak to má pracovník všechno zvládat?“. Ostatně i Flexner (1915) výstižně podotýká, že práce sociálního pracovníka je bez konce, protože všude kolem něj jsou lidé, kteří potřebují jeho pomoc.

V počátcích budování sociální práce byl v popředí zájem klient se svými požadavky a očekáváními. Nicméně s postupnou etablovaností oboru dochází k většímu upření pozornosti rovněž na pracovníka. Základem této změny pohledu je skutečnost, že na sociálního pracovníka je pohlíženo jako na lidskou bytost, která je sice důležitým nástrojem pomoci, nicméně stejně jako jeho klienti i on sleduje své cíle (ať už osobní, profesní, společenské) a má své potřeby, vnímá a prožívá situaci osobitým způsobem, i on žije v rámci společenského kontextu, který jej ovlivňuje a spoluutváří jeho jednání. A právě tento odklon od tradičního pojetí, klíčový posun od klientů k pracovníkům („péče o pečující“) se stal podhoubím pro rozvoj tematiky odolnosti sociálního pracovníka a posléze také odolnosti v jeho vzdělávání (Beddoe, Adamson, in Taylor, 2016; Morrison, 2007). Jinými slovy – prvotní zájem o posilování odolnosti klienta ze strany profesionála vedl k rozvoji tématu posilování odolnosti samotného pracovníka. A při úvahách, jakým způsobem ji kultivovat, se dospělo ke zjištění, že je zapotřebí tematiku odolnosti implementovat již do jeho vzdělávání (viz schéma č. 1).

² Ponechejme stranou témata spojená se spokojeností klienta a pracovníka, protože tato stať není věnována tomu, za jakým účelem pracovníci vykonávají svou profesi, ale spíše se zaměřuje na to, co jim (a studentům) pomáhá zvládat její nároky.

Reflexia ďalšieho vzdelávania a profesijného rozvoja sociálnych pracovníkov na Slovensku a v Českej republike

*Reflection of Continuing Education and Professional
Development of Social Workers in Slovakia
and the Czech Republic*

Andrej Mátel, Bohuslav Kuzyšin, Milan Schavel

Prof. PhDr. ThDr. Andrej Mátel, PhD.,¹ je vysokoškolským pedagógom Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave, odborným garantom Ústavu sv. Jana Nepomuka Neumanna v Příbrami. Špecializuje sa na profesijnú etiku, sociálnu patológiu, teóriu a metódy sociálnej práce. Je členom akreditačnej komisie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky a Profesijnej rady komory. V praxi sociálnej práce sa venuje komplexnej pomoci obetiam domáceho násillia, sociálnemu poradenstvu a supervízii. Výskumnú činnosť zameriava na profesijnú etiku, sociálne služby a problematiku domáceho násillia.

PhDr. Bohuslav Kuzyšin, PhD.,² je vysokoškolským pedagógom na Katedre kresťanskej antropológie a sociálnej práce Pravoslávnej bohosloveckej fakulty Prešovskej univerzity v Prešove. Venuje sa teórii, metódam a interdisciplinárnym prienikom sociálnej práce s inými vednými odbormi. Svoju výskumnú činnosť zameriava na expresívne terapie, poradenstvo a supervízii.

Prof. PaedDr. Milan Schavel, PhD.,³ je vysokoškolským pedagógom Vysokej školy zdravotníctva a sociálnej práce sv. Alžbety v Bratislave a riaditeľom Inštitútu ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov. Z hľadiska odborných tém sa venuje sociálnemu poradenstvu, supervízii a sociálnej prevencii. Je odborným garantom niekoľkých vzdelávacích programov v rámci ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov. Je členom akreditačnej komisie Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky pre oblasť ďalšieho vzdelávania a podpredsedom Profesijnej rady komory. Výskumne sa zameriava najmä na problematiku supervízie a ďalšieho vzdelávania v sociálnej oblasti.

¹ Kontakt: Prof. PhDr. ThDr. Andrej Mátel, PhD., Ústav sociálnej práce, VŠ ZaSP sv. Alžbety, Nám. 1. mája, 810 00 Bratislava; andrej.matel@gmail.com

² Kontakt: PhDr. Bohuslav Kuzyšin, PhD., Pravoslávna bohoslovecká fakulta Prešovskej univerzity v Prešove, Masarykova 15, 080 01 Prešov; bohuslav.kuzyšin@gmail.com

³ Kontakt: Prof. PaedDr. Milan Schavel, PhD., VŠ ZaSP sv. Alžbety, Nám. 1. mája, 810 00 Bratislava; schavelm@mail.telekom.sk

Abstrakt

CIELE: Cieľom príspevku je analyzovať teoretické koncepty ďalšieho vzdelávania a profesijného rozvoja sociálnych pracovníkov, empiricky overiť reálne skúsenosti slovenských a českých sociálnych pracovníkov s ďalším vzdelávaním a zistiť ich názory na ďalší profesijný rozvoj. **TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ:** Teoretické východiská príspevku spočívajú v analýze systému ďalšieho vzdelávania sociálnych pracovníkov vo vybraných krajinách, s osobitým dôrazom na Slovenskú a Českú republiku. **METÓDY:** Metódy výskumu vychádzajú z kvantitatívnej stratégie, primárne však ide o deskriptívny výskum. Prostredníctvom štruktúrovaného dotazníka sú zisťované skúsenosti sociálnych pracovníkov s ďalším vzdelávaním, ako aj ich názory na obsah, inštitucionálne a systémové podmienky realizácie ďalšieho profesijného rozvoja. **VÝSLEDKY:** Príspevok prezentuje diagnostické zistenia s ohľadom na subjektívne vnímanie spokojnosti sociálnych pracovníkov vzhľadom na prípravu na prax, ich reflexiu účasti na ďalšom vzdelávaní, požiadavky na vlastný profesijný rozvoj a bariéry, ktoré im v ňom bránia. **IMPLIKÁCIE PRE SOCIÁLNU PRÁCU:** Analýza a porovnanie výskumných zistení so súčasným systémovým nastavením ďalšieho vzdelávania a profesijného rozvoja slovenských a českých sociálnych pracovníkov vytvára predpoklady pre načrtnutie perspektív jeho skvalitnenia.

Kľúčové slová

vzdelávanie, ďalšie vzdelávanie, celoživotné vzdelávanie, profesijný rozvoj, sociálny pracovník

Abstract

OBJECTIVES: The aim of this paper is to analyse the theoretical concepts of continuing learning and the professional development of social workers, empirically verify the real experience and views of Slovak and Czech social workers with continuing education. **THEORETICAL BASE:** Theoretical base lie in analysing the system of continuing education of social workers in selected countries, with particular emphasis on the Slovak and Czech Republic. **METHODS:** Methods of research are based on a quantitative strategy with descriptive character. By through a structured questionnaire there are surveyed experiences of social workers with continuing education, as well as their views on the content, institutional and systemic conditions for the realization of continuing professional development. **OUTCOMES:** Contribution presents the diagnostic findings about subjective perception of satisfaction of social workers with regard to preparation for practice, their reflection on participation in continuing education, obstacles that prevent them to it. **SOCIAL WORK IMPLICATIONS:** Analysis and comparison of research findings with the current system of continuing education and professional development of Slovak and Czech social workers create the preconditions to outline the perspective of its improvement.

Keywords

education, continuing education, lifelong learning, professional development, social worker

Vzdělávání v sociální práci ze sociologické perspektivy

Social Work Education

from Sociological Perspective

Markéta Janíková

Mgr. Markéta Janíková¹ vystudovala sociologii a žurnalistiku na Filozofické fakultě Univerzity Palackého v Olomouci. V současné době je studentkou doktorského studia sociální práce na Fakultě sociálních studií Ostravské univerzity. Zabývá se tématy sociální exkluze a bezdomovectví.

Abstrakt

CÍLE: Cílem příspěvku je zasadit vzdělávání v sociální práci do kontextu vývoje vzdělanostních příležitostí a požadavků trhu práce a komparovat požadavky zaměstnavatelů na sociální pracovníky a oblasti, ve kterých jsou sociální pracovníci v rámci pomaturitního studia vzdělávání. Reaguje vzdělávací kurikulum sociální práce na měnící se společenské podmínky a na současné požadavky trhu práce? **TEORETICKÁ VÝCHODISKA:** Na problematiku je nahlíženo prostřednictvím tzv. kompetenčního přístupu, součástí příspěvku je popis výhod a nevýhod aplikace tohoto přístupu v oblasti vzdělávání v sociální práci. **METODY:** Použitou metodou je sekundární analýza kvantitativních dat. Data jsou čerpána z databáze ČSÚ a reflektují vývoj v oblasti vzdělávání na území ČR v uplynulých letech. **VÝSLEDKY:** Současný stav vzdělávání v sociální práci je podrobován kritice, dle mnohých autorů (např. Chytil, 2007; Elichová, 2017) vzdělávání nerozvíjí u budoucích sociálních pracovníků ty kompetence, které jsou požadovány trhem práce. **IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI:** Zjištěná tvrzení mohou být podkladem pro další diskusi ohledně vhodné implementace požadavků trhu práce a potřeb praxe do vzdělávacích programů sociální práce. Kriticky reflektována by měla být také samotná aplikace kompetenčního přístupu do oblastí sociální práce.

Klíčová slova

sociální práce, vzdělávání, trh práce, kompetenční přístup

Abstract

OBJECTIVES: The aim of the paper is to introduce the social work education into the context of the development of educational opportunities and labor market requirements and to compare employers' requirements with social workers and areas in which social workers are educated in the tertiary education system. **THEORETICAL BASE:** The issue is viewed through the competency-based approach, the paper is focused on the description of advantages and disadvantages of applying this approach in the field of education in social work. **METHODS:** The method used in this article is the secondary analysis of quantitative data. The data are drawn from the database of the Czech Statistical Office and reflex the development of education in the Czech Republic in

¹ Kontakt: Mgr. Markéta Janíková, Katedra sociální práce, Fakulta sociálních studií OU, Českosobratská 16, 702 00 Ostrava; marketa.janikova@osu.cz

recent years. **OUTCOMES:** The current state of education in social work is subject to criticism, according to many authors educated social workers have no competencies there are demanded by labor market (Chytil, 2007, Elichová, 2017). **SOCIAL WORK IMPLICATIONS:** The findings can be the basis for further discussion on the appropriate implementation of labor market requirements and practical needs in social work education programs. The actual application of the competence approach to social work should be subject to critical reflection, too.

Keywords

social work, education, labor market

ÚVOD

Modernizační vývoj a technologický pokrok jsou ve všech moderních společnostech spjaty s nárůstem vzdělanostní úrovně. Zavádění a rozšiřování nových technologií vede ke vzniku nových profesí i nových způsobů práce, což se odráží i ve formulování nových požadavků ohledně preferovaných znalostí a dovedností zaměstnanců spojených s odlišnými způsoby přípravy a modely chování, než byly nutné u tradičních profesí. Větší důraz je kladen na celoživotní učení, self-management a rozvoj lidského potenciálu. Příčinu těchto změn můžeme hledat ve skutečnosti, že v digitálním věku specializované znalosti a činnosti rychle zastarávají, je tedy nutná jejich neustálá aktualizace. Dle Levyho a Murnanneho (2013) se v budoucnu uplatní především lidé s vysokou informační gramotností a schopností řešit neočekávané nestrukturované problémy. Nejméně úspěšní budou uchazeči o práci, kteří nabídnou jen pevné znalosti a rutinně opakující se myšlenkové postupy a činnosti. Soudobá společnost, ať už ji nazýváme rizikovou (Beck, 2004), postindustriální (Bell, 1999) nebo např. společností tekuté modernity (Bauman, 2002), je společností mnoha možností. Za tuto přemíru možností platíme dle Baumana (2002) trvalou nejistotou, která je základní individualizační silou a prorůstá všemi oblastmi lidského života, což se odráží i v oblasti vzdělávání a práce. Klíčovým pojmem se stává flexibilita. Reformy vzdělávacího systému by tak měly vést v ideálním případě k vytvoření skupiny absolventů, kteří jsou nejen odborníky, ale kteří jsou schopni se zorientovat v rychle se měnících podmínkách, jsou dostatečně flexibilní a adaptabilní. V rámci vzdělávání se proto začíná diskutovat o potřebě ústupu od profilu odborné školy vzdělávající úzce profilované specialisty. Mimo odbornost a specializaci se klade důraz na připravenost na změny, schopnost adaptace, schopnost efektivní komunikace. Ochota celoživotně se vzdělávat je samozřejmostí. Zygmunt Bauman (2006) tuto situaci ve vzdělávání komentuje analogií s balistickou strelou: „Je možná zapotřebí se snažit produkovat místo balistických střel s jednou provždy zakódovaným směrem a rychlostí samonaváděcí rakety s plochou dráhou letu, které se řídí samy. (...) Je možná nutná místo specializace vytvářet ohebnost a tvárnost ducha a schopnost rychlé změny profesní orientace v závislosti na změně požadavků.“ (Bauman, 2006:135–136.) Jaké jsou požadavky zaměstnavatelů ohledně kompetencí absolventů VŠ? Jak hodnotí sami vysokoškolští studenti uplatnitelnost svého studia s ohledem na požadavky praxe? A jaká je v tomto kontextu situace v oblasti vzdělávání v sociální práci? To je předmětem tohoto příspěvku.

VZDĚLANOSTNÍ STRUKTURA V ČESKÉ SPOLEČNOSTI – UPLATNITELNOST VZDĚLÁNÍ V KONTEXTU POŽADAVKŮ TRHU PRÁCE

Podíl středoškolsky a vysokoškolsky vzdělaných osob v posledních dvaceti letech prudce rostl, v ČR absolvoval vysokou školu v roce 2014 téměř trojnásobný počet studentů než v roce 2001 (ČSÚ, 2015). Data z roku 2014–2015 dokládají, že se vzdělání v terciární oblasti stává žádoucí a stěžejní formou kulturního kapitálu pro obě pohlaví. V nejstarších věkových kategoriích (55 až

Genderové aspekty v sociální práci s rodinou – implikace pro vzdělávání

Gender Aspects in Family Social Work – Implications for Education

Barbora Gřundělová

Mgr. et Mgr. Barbora Gřundělová¹, Ph.D., je odbornou asistentkou na Katedře sociální práce Fakulty sociálních studií v Ostravě. Vystudovala obor Sociální práce a obor Veřejná politika a lidské zdroje na Fakultě sociálních studií Masarykovy Univerzity v Brně. Zabývá se genderovými předsudky a stereotypy v praxi sociální práce, genderovou kompetencí sociálních pracovníků a pracovníků a sociální prací s rodinou.

Abstrakt

CÍLE: Cílem empirického textu je zjistit, jak se konstrukce významu genderu projevuje v interakcích mezi sociálními pracovníky/pracovnicemi a jejich klienty/klientkami a jaké implikace z toho vyplývají pro vzdělavatele v sociální práci. **TEORETICKÁ VÝCHODISKA:** Článek je psán z pozice sociálního konstrukcionismu a poststrukturalistického feminizmu s přesahem do oblasti kritické (anti-neoliberální) teorie. **METODY:** Pro zodpovězení otázky jsou použita parciální data z kvalitativního výzkumného šetření. Provedený kvalitativní výzkum je zaměřen na skupinu sociálních pracovníků a pracovníků sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. **VÝSLEDKY:** Konstrukce významu genderu má vliv na interakce v sociální práci s rodinou na mikro, mezo a makro úrovni. Výsledky poukazují na potřebnost genderově senzitivního vzdělávání a reflektovaného jednání v praxi sociální práce. **IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI:** Bylo identifikováno několik způsobů, jak lze podpořit genderově senzitivní vzdělávání v sociální práci: používání genderově senzitivního jazyka, integrace genderové perspektivy do výuky, relativizace genderové dichotomie, detradicionalizace, důraz na kritickou perspektivu, rozvoj kritické reflexe a genderové kompetence.

Klíčová slova

gender, sociální práce, vzdělávání

Abstract

OBJECTIVES: The aim of the empirical text is to find out how the construction of the meaning of gender is manifested in the interactions between social workers and their clients and which implications follow from this for the educators in social work. **THEORETICAL BASE:** The article is written from the methodological position of constructionism and poststructuralist feminism with an overlap into the area of critical (anti-neoliberal) theory. **METHODS:** Partial data from qualitative research was used to answer the question. The qualitative research is focused on a group of social workers of social activation services for families with children. **OUTCOMES:**

¹ Kontakt: Mgr. et Mgr. Barbora Gřundělová, Ph.D., Fakulta sociálních studií, Ostravská univerzita, Českosobratrská 1182/16, 702 00 Moravská Ostrava a Přívoz; barbora.grundelova@osu.cz

The construction of the meaning of the gender influences interactions in family social work at the micro, meso and macro levels. The results point out the need of gender-sensitive education and critical reflection in the practice of social work. **SOCIAL WORK IMPLICATIONS:** Several ways have been identified to support gender-sensitive education in social work: the use of gender-sensitive language, the integration of gender perspectives in teaching, the relativisation of gender dichotomy, detraditionalization, the emphasis on critical perspectives, the development of critical reflection and gender competence.

Keywords

gender, social work, education

ÚVOD

Sociální pracovníci a pracovnice se v praxi setkávají s problémy, jako jsou například nevyhovující podmínky bydlení, nezaměstnanost, dluhy, exekuce, závislosti, kriminalita nebo zanedbávání péče o děti, vedle těchto problémů se pak může zdát reflektování genderových souvislostí profese jako periferní, nebo dokonce nerelevantní téma a lehce tak uniká pozornosti sociálních pracovníků a pracovníků. Identifikovat běžné praktiky konstruování genderu může být obtížné, protože se stávají v daném kulturním prostředí natolik dominantní, že začnou být považovány za samozřejmé a přestávají být problematizovány, čímž se stávají takřka neviditelnými (Řeháčková, 2006). Tematizace genderu je někdy v sociální práci vnímána jako „spikleneckví feministek“, gender je považován za „luxusní téma“, „módní slovo“ či „ideologii“ (srov. Laubach, 2017). Ve skutečnosti jde hlavně o okrajové téma (Budde, 2008; Janebová, 2008a). Osobně vnímám gender jako průřezové téma (*cross-cutting issue*), jež se v sociální práci projevuje na společenské, interpersonální a individuální úrovni (Kimmel, 2000). Domnívám se, že je potřeba ustanovit gender v sociální práci jako každodenní téma a reflektovat genderové souvislosti profese. K tomuto názoru mě vede nejen můj příklon ke kritické a feministické sociální práci, ale hlavně výsledky mého disertačního výzkumu, které zde z části představím.

Turner a Maschi (2014) poukazují na to, že rozvoj profesní identity a identifikace s profesí sociální práce souvisí s teorií feminismu a empowermentu. Oba přístupy zdůrazňují rozvoj individuální a kolektivní identity v kontextu sociální a genderové nerovnosti a diskriminace (Mullaly, 2010). Jsou tak důležité pro pochopení individuálních i strukturálních rovin posouzení a intervence v sociální práci. Začlenění uvedených přístupů do praxe poskytne sociálním pracovnícům a pracovníkům znalosti, hodnoty a dovednosti, které podporují lidská práva a sociální spravedlnost (Turner, Maschi, 2014). V české sociální práci však reflexe genderových aspektů, až na výjimky, chybí.

Pokud jde o genderovou citlivost, tváří se současná česká sociální práce neutrálně. Janebová (2008a) uvádí, že v odborném diskurzu české sociální práce je sociální pracovník popisován jako genderově neutrální, zastávající abstraktní genderově neutrální práci a sama profese se tak prezentuje. Jedním z možných důvodů této genderové slepoty (*gender blindness*) české sociální práce je to, že nereflexuje modernizační tendence (Chytil, 2007; Chytil, Kowaliková, 2018) a přiklání se k tzv. tradiční sociální práci, která podle Bettingera (2005) funguje v kontextu neoliberálního a politicko-regulačního rámce. Převládající neoliberální ideologie má tendenci převádět problémy vznikající na strukturální úrovni do roviny individuální a tlačí sociální pracovnice a pracovníky do role kontrolerek a kontrolorů zneužívání systémů dávek (Šveřepa, 2008; Csoba, 2014). Matoušek a Pazlarová (2010) poukazují dále na to, že problémem tradiční sociální práce je hlavně nereflexované promítání osobních norem a/nebo norem referenčních skupin pracovníků do hodnocení klientů a klientek.

Nichols-Casebolt et al. (2000) integraci genderového hlediska do sociální práce popisují jako snahu kriticky zkoumat, jak gender (či jiné atributy, jako rasa, etnicita, sexuální identita apod.)

Rozvoj kľúčových kompetencií študentov a študentiek sociálnej práce prostredníctvom stratégie service learning

Development of Social Work Student's Key Competences through Service-learning

Alžbeta Brozmanová Gregorová, Zuzana Heinzová, Katarína Kurčíková, Michaela Šavrnochová, Jana Šolcová

Doc. PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová, PhD.,¹ pôsobí na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, na ktorej sa dlhodobo venuje problematike mimovládnych organizácií, dobrovoľníctva a vybraným metódam sociálnej práce. Niekoľko rokov koordinuje na univerzite zavádzanie stratégie service learning a rozvoj jej tretieho posolania.

Mgr. Zuzana Heinzová, PhD.,² pôsobí na Katedre psychológie Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, kde sa vo svojej pedagogickej aj výskumnej práci venuje problematike sociálnej psychológie, mediácie a riešenia konfliktov, tanečnej terapie. Je členkou tímu, ktorý na UMB zavádza a výskumne overuje stratégiu service learning.

PhDr. Katarína Kurčíková, PhD.,³ pôsobí na Pedagogickej fakulte Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Vo svojej pedagogickej a vedeckej činnosti sa zameriava na problematiku globálneho vzdelávania, rozvoja kľúčových kompetencií sociálnych pracovníkov a pracovníčok a arteterapiu. V rámci uvedených oblastí implementuje stratégiu service learning.

PhDr. Michaela Šavrnochová, PhD.,⁴ pôsobí na Katedre sociálnej práce Pedagogickej fakulty Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Odborne sa profiluje na sociálnu prácu v oblasti drogových závislostí, najmä na rodinu so závislým členom v kontexte kodependentného správania. V rámci vybraných predmetov realizuje service learningové aktivity s prepojením na odbornú prax študentov a študentiek sociálnej práce.

¹ Kontakt: Doc. PhDr. Alžbeta Brozmanová Gregorová, PhD., Katedra sociálnej práce, Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica; alzbeta.gregorova@umb.sk

² Kontakt: Mgr. Zuzana Heinzová, PhD., Katedra psychológie, Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica; zuzana.heinzova@umb.sk

³ Kontakt: PhDr. Katarína Kurčíková, PhD., Katedra sociálnej práce, Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica; katarina.kurcikova@umb.sk

⁴ Kontakt: PhDr. Michaela Šavrnochová, PhD., Katedra sociálnej práce, Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica; michaela.savrnochova@umb.sk

Mgr. Jana Šolcová, PhD.,⁵ svoju pozornosť v rámci pôsobenia na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici orientuje na tému dobrovoľníctva, neformálneho vzdelávania a sociálnej práce s deťmi a mládežou. Zameriava sa na inovatívne metódy rozvoja detí a mladých, ako napríklad Medzinárodná cena vojvodu z Edinburghu či service learning.

Abstrakt

CIEL: Text prináša odpoveď na otázku, aký je prínos stratégie service learning v oblasti rozvoja kľúčových kompetencií študentov a študentiek sociálnej práce. **TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ:** Service learning je vyučovacia a učebná stratégia, ktorá kombinuje ciele služby s cieľmi vzdelávania. Predmetom výskumného overovania jej dopadov sú aj kľúčové kompetencie študentov a študentiek. **METÓDY:** Pri zodpovedaní výskumnej otázky sme využili kombináciu výskumných metód. Zmenu subjektívne vnímanej úrovne kľúčových kompetencií študentov a študentiek sociálnej práce pred a po absolvovaní predmetov so stratégiou service learning sme sledovali prostredníctvom dotazníka. V rámci kvalitatívnej stratégie sme využili obsahovú analýzu štruktúrovaných sebareflexií študentov a študentiek sociálnej práce po absolvovaní predmetov so stratégiou service learning. Výskumnú vzorku tvorili študenti a študentky sociálnej práce, ktorí/ktoré absolvovali predmety so stratégiou service learning v akademických rokoch 2013/2014 až 2016/2017. **VÝSLEDKY:** Výsledky výskumu preukázali prínos stratégie service learning v oblasti subjektívneho vnímania úrovne rozvoja vybraných kľúčových kompetencií študentov a študentiek sociálnej práce. **IMPLIKÁCIE PRE SOCIÁLNU PRÁCU:** Naše zistenia je možné využiť v oblasti vzdelávania v sociálnej práci. Kľúčové kompetencie spolu so špecifickými profesijnými kompetenciami vytvárajú základňu pre kvalifikovaný a kompetentný výkon sociálnych pracovníkov a pracovníčok.

Kľúčové slová

service learning, kľúčové kompetencie, sociálna práca

Abstract

OBJECTIVES: The text answers the question as to what are the benefits of the service-learning in the development of key competences of social work students. **THEORETICAL BASE:** Service learning is an teaching and learning strategy that combines service goals with learning objectives. The subject of the research verification of its impact are also the key competences of students. **METHODS:** We used a combination of research methods to answer the research question. The change in the subjectively perceived level of the key competences of students before and after graduating in the subjects based on service-learning was monitored through a questionnaire. As part of the qualitative strategy, we used the content analysis of structured self-reflections of students after graduating in the subjects. The survey sample was made up of students of social work who graduated in the subjects with service learning strategy in the academic years 2013/2014 to 2016/2017. **OUTCOMES:** The results of the research showed the benefits of the service-learning in the development of selected key competences of students of social work. **SOCIAL WORK IMPLICATIONS:** Our findings can be used in the field of education in social work. Key competences, together with specific professional competences, form the basis for qualified and competent performance of social workers.

Keywords

service-learning, key competences, social work

⁵ Kontakt: Mgr. Jana Šolcová, PhD., Katedra sociálnej práce, Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Ružová 13, 974 11 Banská Bystrica; jana.solcova@umb.sk

Problémy v praktickom vzdelávaní študentiek a študentov sociálnej práce¹

Problems in Fieldwork Education of Social Work Students

Katarína Levická, Dominika Uhnáková

Mgr. et Mgr. Katarína Levická, PhD.,² vyštudovala psychológiu a sociálnu prácu na Trnavskej univerzite v Trnave. Od roku 2011 tam pôsobí ako odborná asistentka na Katedre sociálnej práce Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce. V rokoch 2012–2016 pracovala ako psychológ v Zariadení pre seniorov v Trnave. Zameriava sa na profesijnú etiku, terapeutické prístupy v sociálnej práci, sociálnu prácu s komunitou.

Mgr. Dominika Uhnáková, PhD.,³ ukončila doktorandské štúdium v odbore sociálna práca a v súčasnosti pôsobí ako postdoktorandka na Katedre sociálnej práce Fakulty zdravotníctva a sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave.

Abstrakt

CIELE: Cieľom výskumu bolo zistiť, s akými problémami sa najčastejšie stretávajú študenti sociálnej práce počas výkonu odbornej praxe. Štúdiá bola realizovaná na Katedre sociálnej práce Trnavskej univerzity v Trnave. **TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ:** Dôležitou súčasťou vzdelávania sociálnych pracovníkov je aj praktická výučba. Pre jej efektívnosť je nevyhnutné prepojiť ju aj so študentskou supervíziou. **METÓDY:** V štúdiu bola použitá obsahová analýza. Jej predmetom bola identifikácia problémov, ktoré študenti reflektovali počas ich odbornej praxe. Celkovo sme analyzovali 354 záznamov z praxe. **VÝSLEDKY:** Medzi najčastejšie sa vyskytujúce problémy počas odborných praxí patrili neistota v komunikácii s klientom, nadviazanie prvého kontaktu s klientom, udržanie si odstupe od klienta. **IMPLIKÁCIA PRE SOCIÁLNU PRÁCU:** Z výsledkov výskumu vyplýva, že problémy študentov na praxi súvisia najmä s ich osobnou profesijnou výbavou. V tejto súvislosti vidíme možnosti posilnenia predpraxovej prípravy.

Kľúčové slová

prax, supervízia, vzdelávanie

Abstract

OBJECTIVES: The aim of the research was to identify the most frequent problems occurring within fieldwork practice and students' supervision. **THEORETICAL BASE:** An important part of the training of social workers is also the practical training. For its effectiveness, it is also necessary to link it with students' supervision. **METHODS:** The content analysis was

¹ Príspevok vznikol v rámci projektu APVV 0524-12 „Identita sociálnej práce v kontexte Slovenska“.

² Kontakt: Mgr. et Mgr. Katarína Levická, PhD. Katedra sociálnej práce FZaSP TU v Trnave, Univerzitné nám. 1, 917 01 Trnava, SR; katarina.levicka@truni.sk

³ Kontakt: Mgr. Dominika Uhnáková, PhD. Katedra sociálnej práce FZaSP TU v Trnave, Univerzitné nám. 1, 917 01 Trnava, SR; dominika.uhnakova@truni.sk

used in the study. Its purpose was to identify the problems that students reflected during their professional practice. Overall, we analyzed 354 records from practice. **OUTCOMES:** Among the most common problems during professional practice were uncertainty in communication with the client, establishment of the first contact with the client, keeping distance from the client. **SOCIAL WORK IMPLICATIONS:** Research results show that student problems in practice are mainly related to their professional skills. In this context, we see possibilities of strengthening pre-fieldwork preparation.

Keywords

fieldwork education, supervision, education

ÚVOD

Sociálna práca je na praxi založená profesia. Neoddeliteľnou súčasťou vzdelávania budúcich sociálnych pracovníčok a pracovníkov⁴ je teda aj ich praktická príprava. V teoretickej časti príspevku popisujeme výsledky doterajších výskumov zaoberajúcich sa problémami počas odborných študentských praxí. V tejto súvislosti zdôrazňujeme význam predpraxovej prípravy v rámci predchádzania niektorým z najčastejších problémov. Neskôr sa zaoberáme praktickou prípravou študentov sociálnej práce na Katedre sociálnej práce Trnavskej univerzity (KSP TU) v Trnave⁵. Cieľom štúdie bolo zistiť, s akými problémami sa študenti KSP TU v Trnave najčastejšie stretávajú počas výkonu odbornej praxe. Čiastkovým cieľom bolo identifikovať, či ide o problémy na strane študenta, alebo či sú dané problémy skôr organizačného charakteru. Na problémy, s ktorými sa stretávajú študenti sociálnej práce na KSP TU v Trnave, sa pozeráme z pohľadu „nositeľa“ problému, teda toho, kto je v očiach študentov zodpovedným za vzniknutý problém. Identifikované problémy sme následne kategorizovali podľa tém, ktoré mali spoločné.

1 PRAKTICKÁ PRÍPRAVA

Praktickú prípravu môžeme chápať ako určitý nástroj socializácie, keďže pripravuje študenta na jeho budúcu rolu praktika, čím teda prax podporuje porozumenie profesii sociálnej práce a povahe problémov, ktorým sa ako profesia venuje (Baum, 2011; Keske, 1986, in Dhemba, 2012). Študentovi prax dáva skúsenosť, ktorá má pretrvávajúci vplyv na prístup začínajúcich sociálnych pracovníkov k ich budúcej profesionálnej praxi, či už pozitívny, alebo negatívny (Chilvers, 2011). Odbornú prax popisujú Hamilton a Else (1983, in Dhemba, 2012:2) ako „vedome naplánovaný súbor skúseností objavujúci sa v podmienkach praxe, ktorý je navrhnutý tak, aby sa študent pohol od počiatočnej úrovne porozumenia, zručností, schopností k úrovni, ktorá sa spája s autonómnou praxou sociálnej práce“.

Na to, aby u študenta mohlo prísť k prepojeniu teoretických poznatkov a praktických skúseností, rozvoju požadovaných hodnôt ako aj rozvoju profesijného štýlu, je potrebné, aby bol študent vystavený situáciám, ktoré si vyžadujú intervenciu (Maroon, Matoušek, Pazlarová, 2007). Práve vďaka tomu, že prax poskytuje študentom príležitosť osvojiť si profesijné princípy, hodnoty ako aj etiku profesie, umožňuje im stávať sa profesionálom v pravom slova zmysle (Gulalia, 2014). Preto je potenciál praxe pre rozvoj profesijnej identity často chápaný ako kľúčový (Pazlarová, 2007; Van Hees, 2011; Smith, Cleak, Vreugdenhil, 2014; Bogo, 2015; Maroon, Matoušek).

⁴ V ďalšom texte pre jeho ľahšiu čitateľnosť budeme používať jednotné tvary (sociálny pracovník, študent, supervízor, pedagóg, klient a pod.) tak, ako to zodpovedá štandardnému spôsobu používania týchto tvarov v slovenskom jazyku.

⁵ Ďalej len KSP TU v Trnave.

Profesiogram jako podklad pro konstrukci vzdělávacích programů¹

Professiogram as a Basis for Construction of Educational Programs

Oldřich Matoušek, Kateřina Hejnová

Doc. PhDr. Oldřich Matoušek² vyučuje na Katedře sociální práce Filosofické fakulty Univerzity Karlovy v Praze od jejího založení (1992). Dříve působil jako klinický psycholog na psychiatrii, kde se věnoval psychoterapeutické práci s rodinami pacientů a výzkumu. Poslední tři dekády se jako pedagog a výzkumník věnuje problematice ohrožených rodin, dětí a mládeže. Zabývá se také teorií a metodami sociální práce. Působí i jako konzultant řady nestátních neziskových organizací.

Mgr. Kateřina Hejnová³ je absolventkou magisterského studia a doktorandkou v oboru sociální práce na Katedře sociální práce Filosofické fakulty Univerzity Karlovy, kde působí také jako externí pedagožka. V letech 2009 až 2014 působila na oddělení sociálně-právní ochrany dětí jako terénní sociální pracovnice. Ve výzkumné činnosti se věnuje praxi sociálních pracovníků při řešení rozvodových situací.

Abstrakt

CÍLE: Přehledový článek chce ukázat, jak lze využít systematický popis nároků na pracovní pozice sociálních pracovníků (tzv. profesiogramy) jako jeden ze zdrojů pro konstrukci vzdělávacích programů v oblasti terciárního vzdělávání. **TEORETICKÁ VÝCHODISKA:** Článek vychází z teorií konstrukce vzdělávacích programů a z analýzy pracovních činností. **METODY:** Přehledová rešerše a ilustrativní případová studie. **VÝSLEDKY:** Jsou ukázány obecné možnosti využití profesiogramů v sociální práci. Jako příklad je uveden profesiogram pracovní pozice terénního sociálního pracovníka oddělení sociálně-právní ochrany dětí a návazné požadavky na jeho optimální profesní přípravu. **IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI:** Tento princip je možné využít i pro jiné druhy pracovních pozic a jim odpovídajících vzdělávacích programů v sociální práci.

Klíčová slova

profesiogram, vzdělávací program, analýza pracovní činnosti

Abstract

OBJECTIVES: The objective of the survey is to demonstrate the possibility to use a systematic description of social work job positions (professiograms) as one of the resources for the design

¹ Článek vznikl v rámci projektu TAČR Profesionalizace sociální práce TZ 01000146.

² Kontakt: Doc. PhDr. O. Matoušek, Katedra sociální práce, Filosofická fakulta, Univerzita Karlova, U Kříže 8, 158 00, Praha 5; oldrich.matousek@ff.cuni.cz

³ Kontakt: Mgr. Kateřina Hejnová, Katedra sociální práce, Filosofická fakulta, Univerzita Karlova, U Kříže 8, 158 00, Praha 5; kat.vaculikova@ff.cuni.cz

of tertiary education programs. THEORETICAL BASE: Theories of the construction of educational programs and job analysis approach. METHODS: Literature review and case study. OUTCOMES: The possibilities to use profессиograms in social work are demonstrated. Connection between the profессиogram of a child welfare social worker and requirements for his/her optimal professional training serves as an example. SOCIAL WORK IMPLICATIONS: The same principle can be used for other job positions and relevant educational social work programs.

Keywords

profессиogram, educational program, job analysis

1 KONSTRUKCE VZDĚLÁVACÍHO PROGRAMU

Prakticky všechny definice vzdělávacích cílů se shodnou v tom, že vzdělávací program má studenta vybavit znalostmi a dovednostmi potřebnými pro jeho pozdější *uplatnění ve společnosti, resp. v profesi*. Vedle toho má *rozvíjet jeho osobnost a předjímat budoucí potřeby společnosti*. Tyto dva další cíle (označované jako progresivismus a rekonstrukcionismus; viz Maňák, Janík, 2009) se definují obtížněji a nejsou vždy vzdělavateli reflektovány. Nicméně bývají implicitně nebo explicitně obsaženy jak v obsahu učení u nižších, tak u vyšších stupňů vzdělávacího systému.

Největší ambice jsou spojovány se vzděláním univerzitním. Již ve viktoriánské době zaznělo, že skutečně studovat a osvojovat si obor znamená směřovat ke *zformování ducha*. Což je obsaženo ve sto padesát let staré a stále aktuální formulaci J. H. Newmana (2014:279), podle níž studium přináší „... návyk na řád a systém, návyk přidružovat nové poznatky ke stávajícím a vzájemně je korigovat; a navíc z toho návyku vyplývá skutečné přijetí a užívání jistých principů jako center myšlení, kolem nichž se naše poznání seskupuje a roste“. Svobodné (*liberal*) vzdělání je v jeho pojetí opakem vzdělání nesvobodného (*servile*); tím je vzdělání profesní nebo obchodní. Svobodné poznání se „nenechá vstřebat nějakou dovedností, než se podrobí našemu hodnocení“ (str. 110, tamtéž).

Univerzita má také společensky kritickou roli, i když společnost na ni vznáší nároky; nároky společnosti může a má univerzita přehodnocovat. Ideologie má univerzita zkoumat, ne se jimi nechat vláčet (Jirsa, 2015). Univerzita vznáší nárok kvality proti nároku ceny.

To, co Newmanova formulace dává do protikladu, my jako protikladné nevnímáme. Ideálem soudobé sociální práce je *reflexivní praxe*. Tato praxe podle Musila (2004) umožňuje vnímat a řešit dilematické situace, s nimiž se pracovník setkává na mnoha úrovních. Reflexivní praxe mu pomáhá při zacházení s komplexitou klientovy situace. Adekvátní výbavou pro ni je kombinace užitečných znalostí a dovedností s určitými kompetencemi postojovými a hodnotovými.

Nejvýznamnějšími znalostmi, oborovými dovednostmi a přenositelnými kompetencemi, které může vzdělání ve školách pro budoucí sociální pracovníky podporovat, jsou tyto: způsobilost detekovat a kvalifikovaně analyzovat vlivy vyvolávající sociální problémy jednotlivých lidí a dalších subjektů (skupin, rodin, komunit) i formy těchto problémů; způsobilost komunikovat s uživatelem (jazykem pro něj srozumitelným, s přiměřenou mírou angažovanosti), spolupracovat s ním na definici jeho potřeb a na plánu intervence/péče; způsobilost přímo poskytovat služby; vytvářet a řídit humanitní služby v širokém slova smyslu; způsobilost vyjednávat se zaměstnavatelem svou pozici, náplň práce, odměnu, pracovní podmínky, supervizi aj.; způsobilost kooperovat s jinými pracovníky ve vlastní organizaci, případně být partnerem v týmu pro jiné specialisty a umět vůči nim definovat svou roli (např. vůči lékařům, pedagogům, psychologům); způsobilost orientovat se v organizačních a komunitních vazbách, umět je posilovat a využívat pro svou práci; způsobilost orientovat se v právním a ekonomickém rámci profese. Pro magisterský stupeň vzdělání na vysokých školách je možné přidat ještě: způsobilost hodnotit průběh i výsledky programů; způsobilost ovlivňovat sociální politiku na místní, státní, případně nadnárodní úrovni; způsobilost

Inovace výuky předmětu psychiatrie za účelem snížení stigmatizace osob s duševním onemocněním¹

Innovation of Psychiatry Course to Reduce the Stigmatization of the People with Mental Illness

Martina Černá, Markéta Dubnová, Daniel Hanzl, Vlasta Řezníková

Mgr. Martina Černá, Ph.D.,² získala doktorský titul na Univerzitě Palackého v Olomouci. Od roku 2009 působí na Vysoké škole polytechnické Jihlava. Věnuje se problematice sociální psychologie a dobrovolnictví pro vybrané cílové skupiny. V této oblasti se také podílí na řešení projektů.

Mgr. Markéta Dubnová, PhD.,³ je absolventkou doktorského programu na Univerzitě Komenského v Bratislavě v oboru sociální práce. Od roku 1999 se věnuje sociální práci s lidmi s vážným duševním onemocněním, působila v obou typech péče – v Psychiatrické nemocnici Havlíčkův Brod na pozici zdravotně-sociálního pracovníka i v terénních sociálních službách o. s. Péče o duševní zdraví – region Pardubice jako sociální pracovník a vedoucí psychosociální rehabilitace. Od roku 2013 vede Katedru sociální práce na Vysoké škole polytechnické Jihlava a je garantem odborných praxí.

Mgr. Daniel Hanzl⁴ vystudoval obor sociologie a sociální politika a sociální práce na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Na Vysoké škole polytechnické Jihlava pracuje od roku 2010. Byl členem konzultační skupiny Asociace vzdělavatelů v sociální práci pro předměty Sociologie a Metody a techniky sociálního výzkumu. Podílí se na řadě sociologických výzkumů a průzkumů veřejného mínění.

PhDr. Vlasta Řezníková, Ph.D.,⁵ je absolventkou Katedry sociální politiky a sociální práce Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Aktuálně je zaměstnána na Vysoké škole polytechnické Jihlava. Problematikou duševních onemocnění se zabývá ve svých textech zhruba od roku 2002. Zkušenosti s prací s lidmi s psychiatrickou diagnózou získala díky práci na Klinice ESET, dobrovolnickou činností a stážemi na Klinice Ke Karlovu a DPS Ondřejov.

¹ Tento výzkum byl financován z prostředků Interní grantové soutěže Vysoké školy polytechnické Jihlava jako projekt č. 1170/04/1819, „Rozvoj oboru ZSP na KSP VŠPJ“.

² Kontakt: Mgr. Martina Černá, Ph.D. Katedra sociální práce, Vysoká škola polytechnická Jihlava, Tolstého 16, 586 05 Jihlava; martina.cerna@vspj.cz

³ Kontakt: Mgr. Markéta Dubnová, PhD. Katedra sociální práce, Vysoká škola polytechnická Jihlava, Tolstého 16, 586 05 Jihlava; marketa.dubnova@vspj.cz

⁴ Kontakt: Mgr. Daniel Hanzl. Katedra sociální práce, Vysoká škola polytechnická Jihlava, Tolstého 16, 586 05 Jihlava; daniel.hanzl@vspj.cz

⁵ Kontakt: Mgr. Vlasta Řezníková, Ph.D. Katedra sociální práce, Vysoká škola polytechnická Jihlava, Tolstého 16, 586 05 Jihlava; vlasta.reznikova@vspj.cz

Abstrakt

CÍLE: Text se zaměřuje na zjištění míry stigmatizace vůči lidem s duševním onemocněním u studentů Vysoké školy polytechnické napříč obory, s důrazem na destigmatizační efekt specifické výuky pro studenty oboru Zdravotně sociální pracovník za účasti peer lektorů. **TEORETICKÁ VÝCHODISKA:** V ČR je stigmatizace vysoká oproti jiným zemím, navíc zde zatím neexistuje systematický výzkum této problematiky. Počet lidí s psychiatrickou diagnózou roste (ÚZIS, 2001, 2015) a jedním z klíčových problémů je jejich společenské znevýhodňování v řadě oblastí života; stigmatizují i někteří pomáhající pracovníci (Janoušková, 2016). K destigmatizaci slouží cílené intervence, jednou z nich je zapojování peer lektorů (lidí se zkušeností s duševním onemocněním) přímo do vzdělávání. **METODY:** Míra stigmatizace byla zjišťována prostřednictvím standardizovaného dotazníku RIBS (Lacko, 2011), který vyplnili studenti všech oborů VŠ. Studenti oboru Zdravotně sociální pracovník byli testováni před a po absolvování výuky s peer lektory. **VÝSLEDKY:** Míra stigmatizace osob s duševním onemocněním je u studentů srovnatelná se stigmatizací běžné populace v České republice a výuka s peer lektory má destigmatizační charakter. **IMPLIKACE PRO SOCIÁLNÍ PRÁCI:** Sociální pracovníci jsou pomáhající profesí, která může významně ovlivnit životní situaci klientů s duševním onemocněním prostřednictvím profesionálního vztahu, který s předsudky navázat nelze. Proto je nezbytné přispět již v rámci vzdělávacího procesu ke snižování míry stigmatizace.

Klíčová slova

destigmatizace, duševní nemoc, dotazník RIBS, peer lektor, stigmatizace, student, výuka

Abstract

OBJECTIVES: The paper deals with the topic of stigmatization of people with mental illness. The aim is to present destigmatization effects of specific lessons provided with participation of peer lecturers to students of Clinical Social Worker field at the College of Polytechnics Jihlava. **THEORETICAL BASE:** In the Czech Republic, stigmatization is high and there has been no systematic research on this issue. The number of people with psychiatric diagnosis has been increasing and one of the key issues is their social disadvantage; even some helping professionals stigmatize. Targeted interventions, one of which is involving peer lecturers (people with own experience of mental illness) directly in education, help destigmatize. **METHODS:** The degree of stigmatization was measured through a standardized RIBS questionnaire filled in by students of all study fields at the College. Students from the Departments of Social Work were questioned before and after the lessons with peer lecturers. **OUTPUTS:** The degree of stigmatization in students is similar to common Czech population and the impact of peer lecturers has a destigmatization character. **SOCIAL WORK IMPLICATIONS:** It is necessary to contribute to reducing stigmatization among students as part of the educational process, because social workers have great influence on the client's social situation through non-prejudicial relationship.

Keywords

destigmatization, mental illness, RIBS questionnaire, peer lecturer, stigmatization, student, education

Vnútoraná a vonkajšia motivácia študentov Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre k štúdiu sociálnej práce

Intrinsic and Extrinsic Motivation of Students of Constantine the Philosopher University in Nitra Regarding Study of Social Work

Silvia Morávková, Nikoleta Fellnerová, Jakub Pikna,
Miroslava Balážová, Martina Mojtová

Mgr. Silvia Morávková¹ vyštudovala sociálnu prácu na Katedre sociálnej práce a sociálnych vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Následne sa profesijne venovala sociálnej práci s osobami so zdravotným znevýhodnením a s autizmom. V súčasnosti pokračuje v doktorandskom štúdiu sociálnej práce na tej istej katedre. Venuje sa téme integrácie irackých kresťanov na Slovensku. Aktuálne participuje v pilotnom projekte Návrhu stratégie prístupnosti pre všetkých v meste Nitra ako odborníčka pre osoby s mentálnym a sluchovým postihnutím.

Mgr. Nikoleta Fellnerová² vyštudovala sociálnu prácu na Katedre sociálnej práce a sociálnych vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. V súčasnosti na danej katedre pokračuje v doktorandskom štúdiu. Jej hlavným zameraním sú prístupy a metódy v sociálnej práci, sociálna patológia, profesionálne náhradné rodičovstvo a CAN syndróm.

Mgr. Jakub Pikna³ vyštudoval sociálnu prácu na Katedre sociálnej práce a sociálnych vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. Počas štúdia sa venoval oblasti seniorov. V súčasnosti pokračuje na doktorandskom štúdiu a je dobrovoľníkom v internetovej psychologicko-sociálnej poradni pre mladých IPčko.sk a zároveň pôsobí ako delegát Študentskej rady vysokých škôl v SR. Venuje sa téme kritickej sociálnej práce s rómskou komunitou a sociálnej politike.

Mgr. Miroslava Balážová⁴ vyštudovala psychológiu na Katedre psychologických vied Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre. V súčasnosti pokračuje v doktorandskom štúdiu na tej istej katedre. Zameriava sa na skúmanie osobnostných a interpersonálnych prediktorov školskej subjektívnej pohody adolescentov.

¹ Kontakt: Mgr. Silvia Morávková, Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF, Kraskova 1, 949 74 Nitra; silvia.moravkova@ukf.sk

² Kontakt: Mgr. Nikoleta Fellnerová, Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF, Kraskova 1, 949 74 Nitra; nikoleta.fellnerova@ukf.sk

³ Kontakt: Mgr. Jakub Pikna, Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF, Kraskova 1, 949 74 Nitra; jakub.pikna@ukf.sk

⁴ Kontakt: Mgr. Miroslava Balážová, Katedra psychologických vied, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF, Kraskova 1, 949 74 Nitra; miroslava.balazova@ukf.sk

Prof. PhDr. Martina Mojtoová, PhD.,⁵ je vedúcou Katedry sociálnej práce a sociálnych vied FSVaZ UKF v Nitre. Zameriava sa na oblasť metód a prístupov v sociálnej práci, sociálnu prácu v zdravotníctve, sociálnu prácu v paliatívnej a hospicovej starostlivosti a sociálno-rizikové javy. Je absolventkou niekoľkých certifikovaných výcvikov, autorkou a spoluautorkou publikácií, monografií, vysokoškolských učebníc, vedeckých a odborných článkov v zahraničných a domácich časopisoch. Je členkou viacerých vedeckých, odborných a profesijných spoločností.

Abstrakt

CIELE: Zámerom výskumu bolo identifikovať faktory vnútornej a vonkajšej motivácie študentov/tiek sociálnej práce zohľadnených pri výbere štúdia a zistiť, ako študenti/tyky sociálnej práce hodnotia svoje štúdium. **TEORETICKÉ VÝCHODISKÁ:** Motivácia je vnútorný proces človeka, ktorý súvisí s jeho činnosťou a úlohou v spoločnosti. Vnútorná motivácia vychádza z vlastného záujmu, samotné učenie človeka teší a súvisí s potrebou sebarealizácie. Vonkajšia motivácia, ktorou sa dosahuje vysoký výkon, predstavuje hnaciu silu pre človeka z prostredia. **METÓDY:** Použitý bol nami konštruovaný dotazník. Obsahoval 26 tvrdení popisujúcich možnú motiváciu študentov/tiek študujúcich v odbore sociálna práca a aplikovaná sociálna práca. **VÝSLEDKY:** Participanti dosahovali v priemere vyššie skóre vo vnútornej ako vonkajšej motivácii. Zistili sme, že študenti v porovnaní so študentkami sociálnej práce dosahovali štatisticky významne nižšie skóre vo vnútornej motivácii a štatisticky významne vyššie skóre vo vonkajšej motivácii. Študenti/tyky sa štatisticky významne líšili v miere vonkajšej aj vnútornej motivácie vzhľadom k stupňu štúdia. **IMPLIKÁCIE PRE SOCIÁLNU PRÁCU:** Zistené výsledky predstavujú dôležité zistenia v oblasti vzdelávania sociálnych pracovníkov, môžu prispieť k inovácii študijného odboru a kvalitnejšiemu vzdelávaniu. Sú implikáciou pre výskumy na iných vysokých školách.

Kľúčové slová:

motivácia, sociálna práca, študenti, univerzita, štúdium

Abstract

OBJECTIVES: The main objective of the research is to identify factors of intrinsic and extrinsic motivation of social work students and to find out how they evaluate their studies. **THEORETICAL BASE:** Motivation is the intrinsic process of a person related to his activity and role in society. Intrinsic motivation is based on one's self interest and is also related to the need of self-realization. Extrinsic motivation is a driving force for the human being from the outside. **METHODS:** We used a self-constructed questionnaire containing 26 items describing potential motivation of social work students. **OUTCOMES:** Participants scored higher in intrinsic motivation. We found out that male students in comparison with female achieved statistically significantly lower scores in intrinsic motivation and statistically significantly higher scores in extrinsic motivation. Students also have had a statistically significant difference in the ratio of extrinsic and intrinsic motivation in a relation to the degree of the study. **SOCIAL WORK IMPLICATIONS:** The results represent the important findings in the field of education of social workers. The research can contribute to the innovation of study department and lead to a more qualified education. The results are also an implication for researched at other universities.

Keywords:

motivation, social work, students, university, study

⁵ Kontakt: Prof. PhDr. Martina Mojtoová, PhD., Katedra sociálnej práce a sociálnych vied, Fakulta sociálnych vied a zdravotníctva UKF, Kraskova 1, 949 74 Nitra; mmojtova@ukf.sk